

Toespraak Gerdi Verbeet bij de herdenking van de bevrijding van Dachau, Dachaumonument Amsterdamse Bos, april 2013

Zondag 29 april 1945, twintig over 5.

In het kamp is het doodstil.

En dan ineens staat daar in de poort de eerste Amerikaan.

Wat dan gebeurt, beschrijft de dichter Ed Hoornik zo:

en dan begint het: het gejuich, het geschreeuw, het gebrul.

Ik heb het gevoel alsof ik word opgetild. Ik brul.

Ik ben terug op de wereld.

U kent de tekst allemaal en ieder van u zal er zijn eigen gedachten bij hebben.

Voor mij betekent het, dat ik terugdenk aan 29 april 2005.

Precies zestig jaar na die dag waarin Hoornik *terugkwam op de wereld* was ik, samen met enkelen van u, op datzelfde uur op diezelfde plaats. Precies om twintig over 5 hebben we daar stil gestaan bij de meer dan tweeduizend Nederlanders die in Dachau gevangen zaten en de 477 Nederlanders die er zijn omgekomen.

A solid red, curved shape located in the bottom right corner of the page.

Wat mij daarbij het meest ontroerde, was die bijzondere, niet te omschrijven band tussen de overlevenden.

Velen van hen hadden een kaarsje bij zich, dat ze op de rand van de contouren van barak 29 zetten; de barak waar veel Nederlanders gevangen hebben gezeten.

Ik had het gevoel dat de bevrijding in hun beleving nog maar gisteren had plaatsgevonden.

Het was voor mij niet de eerste keer dat ik een dergelijke herdenking meemaakte. Voordat ik Kamervoorzitter was, was ik woordvoerder oorlogsgetroffenen en in beide functies heb ik veel herdenkingen bijgewoond.

En elke herdenking is anders.

De herdenking van de bevrijding van Auschwitz, Holocaust Memorial Day.

De nationale herdenking van allen die vielen door oorlogsgeweld, op 4 mei op de Dam.

De herdenking van het einde van de oorlog in Indië op 15 augustus.

Maar ook al die lokale herdenkingen, zoals op veel plaatsen in Amsterdam, mijn geboortestad – en in Putten, het dorp waar ik nu vlakbij woon.

Ze zijn allemaal verschillend. Maar samen dragen ze de cultuur van ons land. Ze vormen de ruggesgraat van onze samenleving. Dit is Nederland. Dit is hoe Nederland omgaat met zijn verleden.

Er zijn intussen niet veel mensen meer die het met eigen ogen hebben gezien.

Het is zoals in het gedicht van Judith Herzberg:

Ik ben degene die het zich herinnert,

maar niet degene die het overkwam.

Het is ons niet overkomen, maar we weten het wel.

We waren niet daar, maar vandaag zijn we wel hier. Omdat we deel willen zijn van wat hier vandaag gebeurt.

Een land bouwt zijn toekomst op alle elementen uit zijn verleden. Wij bouwen Nederland op de rijkdom van de Gouden Eeuw, op de overwinning op het water, op de handel met de hele wereld. Maar we bouwen onze toekomst ook op de herinnering aan slavernij, dictatuur, onvrijheid, vervolging en terreur.

De vruchten van het goede, de lessen van het kwaad.

Dat is wat we onze kinderen leren.

A solid red, curved shape located in the bottom right corner of the page.

En dan gaat het niet alleen om geschiedenis als een vak op school. Het gaat niet alleen om feiten. Het gaat om waarden. Het gaat er om dat ze horen hoe het is om rechteloos te zijn. Hoe het is om altijd bang te zijn. Hoe het is om verraden te worden. Het gaat er om dat ze weten dat rechtstaat, democratie en vrijheid niet vanzelf spreken. Dat we daar ontzettend zuinig op moeten zijn.

Vandaag zijn we hier samen met leerlingen van de Merckelbachschool. Zij hebben dit monument geadopteerd.

Ze zijn ieder jaar bij de herdenking en steken bloemen in de bomenrij. Kinderen voor wie Dachau geen woord is uit het geschiedenisboek.

Dat geldt ook voor de leerlingen van het Cartesiuslyceum en de Berlage Scholengemeenschap. Zij krijgen les van Dachaugevangenen. Ze horen de verhalen uit de mond van iemand die het met eigen ogen heeft gezien. En ze luisteren niet alleen, maar samen met de oud-gevangenen schrijven ze de biografien van Dachau'ers. Van Pim Reijntjes en van Jaap van Mesdag. Van Willemijntje Petroff-van Gorp, Skippy de Vaal en Carel Witmond.

Namen in plaats van nummers.

Voor altijd bewaard in plaats van uit de geschiedenis weggevaagd.

Zo voldoen we aan onze opdracht: de herinnering levend houden.

A solid red, curved shape in the bottom right corner of the page, resembling a stylized 'L' or a decorative element.

Wij horen voor altijd bij de mensen voor wie deze dag, deze plaats, deze herdenking iets bijzonders is. Iets dat ook van ons is. Ook als je niet degene bent die het overkwam.

Ik zal dat moment op 29 april 2005 om twintig over 5 nooit vergeten. Het verbindt mij voor altijd met u allen.

Ik heb toen op die plaats een gedicht gelezen van Wiardi Beckman. De oud-hoofdredacteur van *Het Volk*, oud-lid van de Eerste Kamer en een van de belangrijkste denkers uit de geschiedenis van de sociaaldemocratie. Zes weken voor de bevrijding was hij, in aanwezigheid van Ed Hoornik, aan tyfus overleden.

Ook vandaag wil ik met dat gedicht eindigen.

Zij rijzen uit het schemer van de cellen,

Of uit het vuil van 't grauwe massakamp.

Veel pijn versmoord, geen neiging tot vertellen,

Herinn'ring in de leden als een kramp.

Zij, die het hardden en den druk weerstonden,

De maat der walging tot den boord gevuld,

Zij eischen kort: geen meêlij met hun wonden,

Maar 't delgen van een schuld.

Waar anderen het lieve leven smaakten,

Voor hen geen vrouwenhand, geen warme mond,

Slechts harde makkerschap, die sterker maakte,

Zij lagen jaren aan het grijze front.

Verwacht van hen geen vriendelijk zich voegen,

zij komen omdat zij het zwaarste droegen,

Om 't delgen van een schuld.

